

Spännande småkryp

Guide för lågstadieelever

Text:
SEY Djurskyddet Finland

Layout:
Suvi Ojala

Illustrationer:
Olga Veselovskaya

Svensk översättning:
Minna Vuori

Bilder:
xiSerge/Pixabay (frampärmen)
Myriams-Fotos/Pixabay (s. 4)
Ale-ks/iStock (s. 5)
Antagain/iStock (s. 5)
zhikun sun/iStock (s. 5)
André Karwath/Wikimedia Commons (s. 5)
erik_karits/Pixabay (s. 5)
Antagain/iStock (s. 5)
mopsgesicht/Pixabay (s. 6)
ralf1403/Pixabay (s. 10)
Ale-ks/iStock (s. 11)
nechaev-kon/iStock (s. 11)
HHelene/iStock (s. 11)
DanielPrudek/iStock (s. 11)
Mary Berg/Pixabay (s. 12)
Openclipart-vectors/Pixabay (s. 12)
Sigurd Rille/Pixabay (s. 16)
Anne Webber/iStock (s. 19)
Rinoadamo/Pexels (s. 21)
Oberholster Venita/Pixabay (s. 23)
Raquel Candia/Pixabay (s. 23)
Ralf Ruppert/Pixabay (bakpärmen)

Tryck:
PunaMusta Oy

Utgivare:
SEY Djurskyddet Finland, 2025
Fägelviksgatan 10
00500 Helsinki
www.sey.fi

Texterna i denna guide grundar sig på undersökta fakta. Källförteckningen hittar du på adressen www.sey.fi/insekt.

Innehåll

Olika, eller förvånansvärt lika?	4
Det finns olika typer av intelligens	6
Många olika egenskaper behövs i naturen	7
Speciella sinnen	8
På våren har insekterna viktiga uppgifter	10
På sommaren har insekterna fullt upp	14
På hösten förbereder insekterna sig för vintern	19
Insekter är växelvarma djur	20
Kom ihåg	23

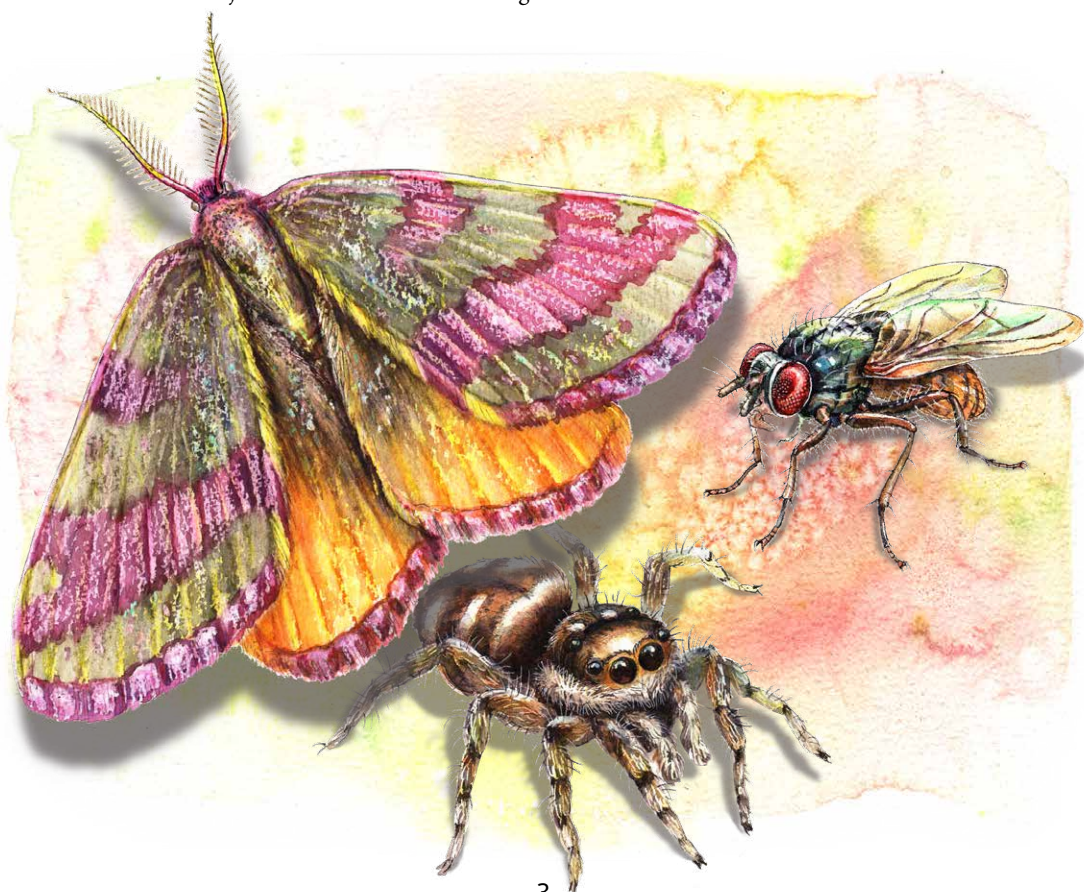
I år hittar du mer material, uppgifter samt lösningar till uppgifterna på nätet: sey.fi/insekt. Har du hittat en QR-kod? Skanna koden för att ta dig till rätt webbplats.

Välkommen att bekanta dig med insekternas fantastiska värld

Med hjälp av det här häftet får du bekanta dig med **insekter** och **andra spännande, ryggradslösa små djur**. Du får lära dig att känna igen olika djurarter och samtidigt bekanta dig med deras – ibland rätt så speciella – förmågor.

Vi stöter på insekter och andra ryggradslösa djur både inne och ute – under alla årstider. Med hjälp av detta häfte lär du dig om hurdana de här små djuren är och varför det är viktigt att de finns.

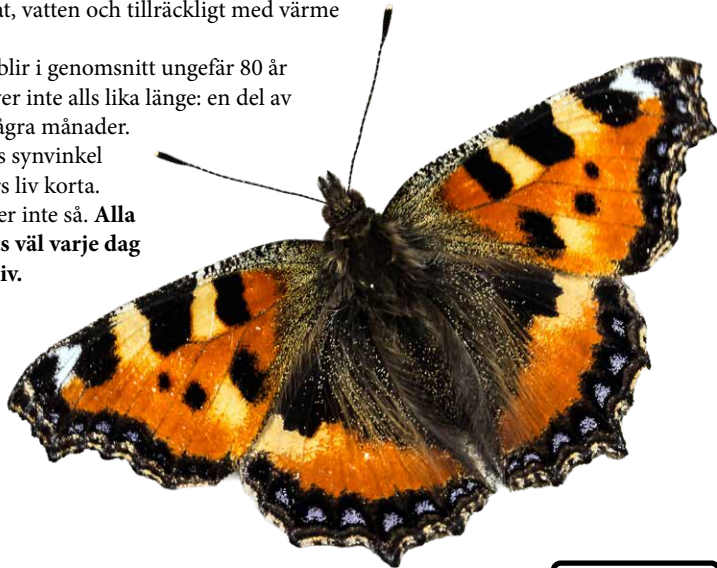
Olika, eller förvånansvärt lika?

Vi människor är djur, precis som katter, hundar eller till exempel möss och bin. Vi är alla olika, men har alla samma grundbehov. Vi vill må bra, undvika smärta och göra sådant som är viktigt för oss. Varje djur har en viktig uppgift här i världen, och varje djur vill ta hand om sig själv på bästa möjliga sätt.

Ett djurs storlek eller utseende har inget att göra med hurdana grundbehov djuret har. Både människor och till exempel fjärilar behöver mat, vatten och tillräckligt med värme för att klara sig.

Vi människor blir i genomsnitt ungefär 80 år gamla. Insekter lever inte alls lika länge: en del av dem lever bara i några månader.

Ur människans synvinkel är många små djurs liv korta. Djuren själva tänker inte så. **Alla djur ska behandlas väl varje dag under hela deras liv.**

Olika egenskaper

Varje djur är värdefullt som det är

Ditt liv är unikt och värdefullt. Ett djurliv är också unikt. Om ett djur av någon anledning mister sitt liv går det inte att ersätta. Djurets intelligens, storlek eller utseende påverkar inte livets värde.

Människan är en del av naturen, precis som alla andra djur. Djur har olika, viktiga uppgifter i naturen. Daggmasken tar hand om marken, medan fåglarna håller myggmängden under kontroll.

UPPGIFT: Olika ryggradslösa djur

Är de här djuren insekter eller spindlar? Insekter har sex ben, medan spindlar har åtta ben.

☐

Insekt

☐

Spindel

☐

Insekt

☐

Spindel

☐

Insekt

☐

Spindel

☐

Insekt

☐

Spindel

☐

Insekt

☐

Spindel

☐

Insekt

☐

Spindel

Hur många spindlar kunde du hitta?
Skriv på linjen!

Spindlar är spindeldjur. De är inte insekter.

Myror är till och med bättre än människor på att samarbeta.

Det finns olika typer av intelligens

Insekter har inte likadana hjärnor som vi människor har, men de är också kännande varelser. Forskare har undersökt insekter så lite att vi egentligen inte ännu vet så mycket om insekters intelligens. Man har inte hittat en sådan insekt som inte skulle visa några tecken på att känna smärta.

En del insekter och spindlar verkar vara intelligenta på sådana sätt som vi människor kan ha svårt att föreställa oss. Myror kan till exempel samarbeta väldigt bra, till och med bättre än människor. Spindlar får information om världen omkring sig genom att spinna nät.

Humlor och getingar kan lära sig att känna igen människors ansikten. Skulle du kunna skilja på olika humlors ansikten?

Känner en insekt smärta?

Bin kommunicerar med hjälp av beröring, dofter (feromoner) och ljud som de gör med vingarna. Om bin till exempel krockar med varandra av misstag, gör de ett speciellt ljud med vingarna. De säger kanske ungefär "oj, ursäkta".

Insekter diskuterar

Insekter har egna sätt att kommunicera med artfränder. Myggor kan till exempel känna igen en möjlig partner med hjälp av det inande ljudet.

Myggornas inande irriterar oss, men det har en viktig uppgift. Det är nämligen myggornas sätt att kommunicera. Mygghonor och mygghanar inar på olika frekvenser. Honorna inar på en lägre frekvens än hanarna, eftersom de är större och har större vingar.

Bin gör honung åt sig själva

Bin samlar nektar från blommor och tar den till sitt bo. Samtidigt pollinerar bina växter. Bina i boet omvandlar nektarn till honung. När bina tycker att honungen är färdig täcker de den med ett vaxlock.

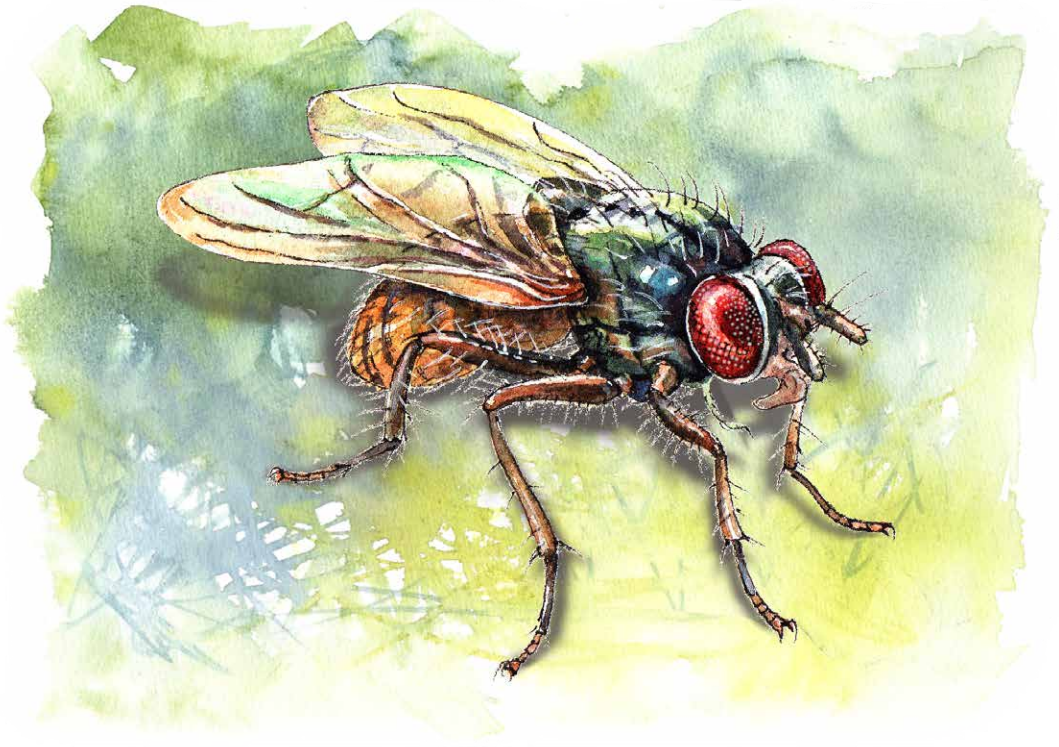
Många olika egenskaper behövs i naturen

Djuren som bor i naturen har anpassat sig till livet i en viss levnadsmiljö. Levnadsmiljö betyder just det område där djuret bor. Till exempel närskogen eller skogsdungen på gården kan vara en myras levnadsmiljö.

För att djuren ska kunna klara sig i sina levnadsmiljöer har de utvecklats och fått olika egenskaper. I Finland är det kallt på vintern och varmt på sommaren. Det betyder att de djur som bor här måste klara sig i både kalla och varma förhållanden.

UPPGIFT: Led djuret till kompisen

Speciella sinnen

Många djur har sådana sinnen som vi människor inte har. Till exempel bin ser världen på ett helt annat sätt än vi, eftersom de kan se färgen ultraviolett. Vi människor kan inte se denna färg. **Bin ser alltså en färggrannare värld än vad människor gör.**

Flugors ögon består av flera små ögon. Ögonen är extra bra på att upptäcka rörelse. Flugorna har nytta av det här, det hjälper flugorna att komma undan rovdjur. **Flugornas ögon har olika uppgifter:** en del av dem kan se bättre rakt fram, en del snett bakåt och en del rakt upp.

Flugans värld känns och ser väldigt annorlunda ut än människans värld.

Se hur världen ser ut sett med binas ögon

Bin pollinerar växter samtidigt som de samlar nektar.

På våren har insekterna viktiga uppgifter

På våren, när det blir varmare väder, vaknar naturen. De första insekterna har viktiga uppgifter.

Vårens första humlor och bin har fullt upp med att hitta mat, eftersom det är så få blommor som blommar tidigt på våren. Blommande viden och de första blommorna är mycket viktiga för dem. Samtidigt som de här små djuren letar efter mat pollinerar de växter, alltså hjälper växter att föröka sig.

Insekter som flyger omkring på våren och sommaren väcker olika slags känslor. Ett bi som flyger från blomma till blomma är en glad syn, medan en geting på din tallrikskant kan väcka rädsla.

UPPGIFT: Känner du igen insekten?

Kombinera rätt bild med rätt text.

Humlor är runda och lurviga. De är nästan alltid dels svarta.

Getingar har en mycket smal midja. Bakkroppen är gul med svarta ränder.

Bin är lurviga, men inte lika lurviga som humlor. Bakkroppen är ofta randig.

Blomflugans ränder liknar getingens, men den har ingen smal midja.

Kolla de rätta svaren

UPPGIFT: Insektskådning

1. Iaktta naturen och vårens första pollinatörer.
2. Följ med djuret du har upptäckt. Anteckna: Vilken art är det? Vad gör insekten, hur betar den sig? Du kan leta fakta om djurarten på nätet.

Tips: Det är lättast att hitta insekter på sådana ställen där det finns många växter och till exempel vatten. Kom ihåg att hålla avstånd, och att inte röra djuren.

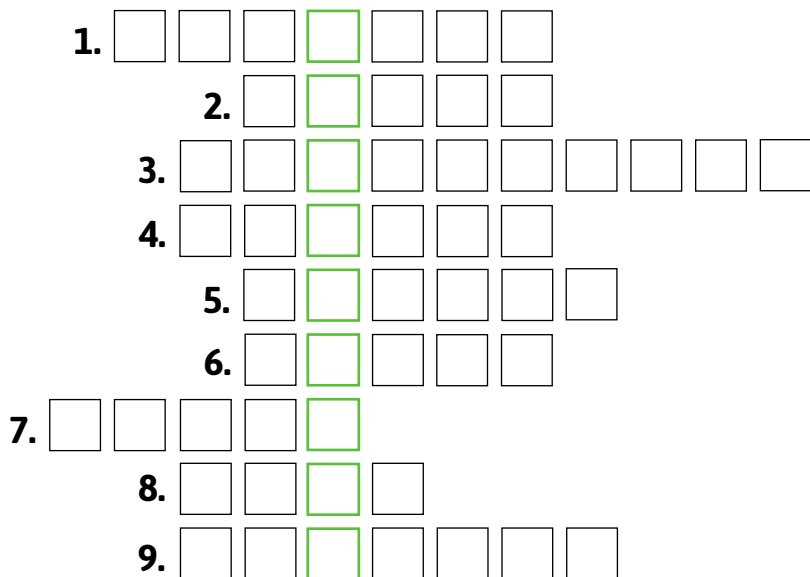
Färglägg fjärilen.

Insekter kan lära sig många olika färdigheter

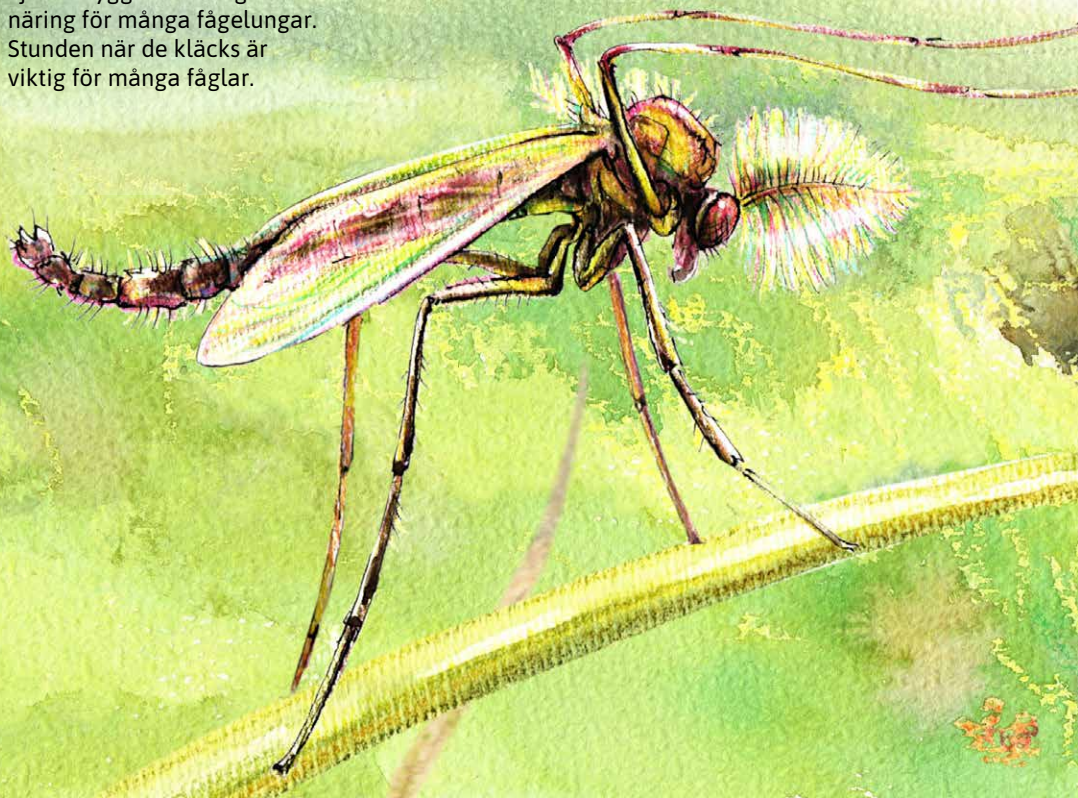

Till exempel fjädermyggan är en sådan.

1. Ett djur med åtta ben.
2. Ett djur som flyger och inar.
3. Ett rött djur med svarta prickar.
4. Bin samlar in det här från blommorna.
5. Ett randigt djur med smal midja.
6. Ett djur som surrar och som har ögon som ser åt olika håll.
7. Ett runt och lurvigt djur.
8. Ett djur som har sex ben. Expert på att samarbeta.
9. Djurens hem.

Många insekter lever i vattendrag eller på stränder. Fjärdermyggor är viktig näring för många fågelungar. Stunden när de kläcks är viktig för många fåglar.

På sommaren har insekterna fullt upp

På sommaren finns det mycket att äta i naturen, och det finns liv överallt. Det finns över en miljon insektsarter i världen. Det betyder att över hälften av alla djurarter är insekter. En del av arterna är så kallade **nyckelarter**.

Fjärdermyggan är ett bra exempel på en nyckelart. Fjärdermyggor finns i nästan hela världen, i olika slags vattendrag. De här vatteninsekterna och deras ägg är viktig näring för fåglar och en massa andra djur i hela världen som lever i vatten.

Lär dig mera: Vad är en nyckelart?

Lästips

Myggor och gräshoppor kan inte ge ifrån sig ljud på samma sätt som vi människor. De gör i stället ljud genom att till exempel flaxa med vingarna eller gnida fötterna mot vingarna.

Djur trivs bäst på gårdar som inte är för välskötta. Till exempel en snyggt klippt gräsmatta är för många djur som en öken med knappt någon mat eller några gömställen. Vi människor kan tycka att en äng där det växer många växter ser ovärdad ut, men för djuren i naturen är det en perfekt miljö: ängen är full av mat och gömställen.

Naturen är insekternas hem

Naturen är de viltlevande djurens hem, och insekter har också rätt att få vara i lugn och ro i sitt hem. **Man får inte röra djur i naturen, och man får inte tämja dem.**

Ibland blir vi irriterade när vi möter djur i naturen som vi inte tycker om eller som vi tycker att är skrämmande eller äckliga. Då är det viktigt att komma ihåg att vi människor har brett ut oss över hela jordklotet.

Djuren i naturen försöker klara sig i sin egen **levnadsmiljö**. Om de blir irriterade på oss kan de inte bara flytta bort.

Uppgifter för en skogsutflykt

Kom ihåg att det lönar sig att undersöka insekter lugnt, på ett säkert avstånd.

Fånga aldrig in ett djur i en burk för skojs skull, och fånga aldrig in insekter eller spindlar för att ha dem som husdjur.

Viltlevande djur mår inte bra om människor fångar in dem och har dem som husdjur. Djuren kan se lugna ut, men de är rädda när de tvingas att vara i människors sällskap. Dessutom är det väldigt svårt att skapa sådana förhållanden där djuret trivs.

Om du hittar en insekt eller spindel inomhus kan du försiktigt flytta den utomhus. Be en vuxen om hjälp.

UPPGIFT: Ringa in djuren. Räkna hur många djur du hittade.

Vad känner insekterna?

På hösten förbereder insekterna sig för vintern

På hösten börjar naturen tystna inför vintern. **Insekterna förbereder sig för att övervintra, och när vädret blir kallare rör de sig långsammare.**

Om man vill hjälpa insekterna på hösten ska man inte sköta om gården för mycket. Löv som fallit till marken är livsviktiga skyddsplatser och gömställen för en del insekter. Till exempel fjärilslarver övervintrar bland löv.

Vi kan tycka att vissa insekter betar sig lite konstigt på hösten. Till exempel getingar kan verka vilse eller till och med arga. Det beror på att **det är stora omvälvningar i getingens liv på hösten**. Getingboets drottning lämnar boet på hösten. En geting som irrar runt är kanske sur för att den har märkt att den blivit utan både bostad och jobb.

Frukt och bioavfall kan locka bananflugor till köket under sensommaren. En svärm av bananflugor i köket kan kännas irriterande, men det är bra att komma ihåg att bananflugorna också är individer. Forskning visar att bananflugor också kan känna rädsla, ångest och kronisk smärta.

Växelvvarma djur

På vintern tystnar naturen. Många djur går i dvala, sover vintersömn eller flyttar söderut för vintern. En del insekter dör under vintern, och det är en del av naturens gång.

Insekter är växelvvarma djur. **Det betyder att insekternas kroppstemperatur styrs av temperaturen i omgivningen.**

Spindlar, snäckor och fästingar och många insekter övervintrar genom att gräva ner sig till exempel under trädbark och gå i dvala. Bromsar och myggor övervintrar som ägg i diken och pölar.

Alla insekter och spindlar vilar inte på vintern. Till exempel hoppstjärtar är små insekter som är aktiva också på vintern och rör sig i snön. I deras kroppar finns det glycerol, ett slags kylarvätska. Glycerol fryser inte lika lätt som vatten gör. Man kan alltså ibland se vissa små insekter och spindlar även på vintern, också när det är några minusgrader ute.

En del husspindlar trivs inomhus i den torra rumsluften. De har också en viktig uppgift: de håller flugor och andra insekter som vill ta sig in under kontroll.

Man behöver inte bli rädd om man ser en insekt eller spindel inomhus. Ta tillsammans med en vuxen reda på vilken art det är frågan om, och flytta vid behov den till ett lämpligt ställe, till exempel ut till en vedhög.

Testa dina kunskaper om insekter!

Det här djuret kan samarbeta till och med bättre än vad människor kan.

Husspindeln

Det här djuret har en mycket smal midja. Bakkroppen är gul med svarta ränder.

Biet

Det här djuret samlar nektar från växter och hjälper blommorna att blomma.

Nässelfjärilen

Det här djuret håller insekter och andra ryggradslösa djur som vill ta sig in under kontroll.

Myran

Det här djurets larver övervintrar bland löv.

Flugan

Det här djuret har många ögon, och ögonen har olika uppgifter: en del ser bättre rakt fram, en del snett bakåt och en del rakt uppåt.

Getingen

Insekter har inte likadana hjärnor som vi människor har, men de är också **kännande varelser**. Forskare har undersökt insekter så lite att vi egentligen inte ännu vet så mycket om insekters intelligens. Vi vet ändå att insekter känner smärta, precis som andra djur.

Ett djurs intelligens, storlek eller utseende har inget att göra med värdet av djurets liv. **Alla djur ska behandlas väl varje dag under hela deras liv.**

Naturen är insekternas hem. Insekterna har många viktiga uppgifter i naturen, och de har också rätt att leva i fred i sitt hem.

Spindlar är inte insekter, fast man kunde tro det. **Spindlar är spindeldjur.** Spindlar skiljer sig från insekter till exempel på det sättet att spindlar har åtta ben. Insekter har sex ben.

Det lönar sig att undersöka insekter lugnt, på ett säkert avstånd. **Fånga aldrig in ett djur i en burk** för skojs skull, och fånga inte in insekter eller spindlar för att ha som husdjur.

Det här häftet är ett info- och uppgiftspaket för barn i lågstadiet om insekter och spindlar, som är temat för Djurens vecka år 2026. Man kan använda materialet i undervisningen året runt. Materialet lämpar sig också för till exempel natur- och djurklubbar.

Materialet går att beställa gratis på adressen sey@sey.fi. Bekanta dig även med vårt digitala material på adressen www.sey.fi/insekt. På samma adress hittar du också mer material som kan användas i undervisningen, lösningarna till uppgifterna samt häftets källhänvisningar.

Djurens vecka är en temavecka som firas årligen 4–10 oktober. Veckans första dag är internationella Djurens dag. Djurens dag har firats i Finland ända sedan år 1959, på SEYs initiativ.

SEY är Finlands största djurskyddsförening och djurskyddsexpert. Till SEYs verksamhetsområde hör alla djurarter, och förbundet verkar i hela landet.